

aldean leihotxo bat dauka txiki-txikia, eta kotxetik ikusten dudala, printz bat bezala, argitxo bat enmarkatzen du une batez.□

LITERATURA

HARKAITZ CANO

GALIZIARA IHESI

Sator izkribatzailearen lerrook idazteko lana onartzera eraman nauen diplomazia berak eman zidan, joan den abenduan —patuaren gauzak— Durangoko uholdetik ihes egin eta Santiago de Compostelako jardunaldi batzuetan idazle gazteen artean murgiltzeko okasioa. Ondorio interesgarririk? Betikoa, Katalunian gurean baino hobeto dabiltzala, eta Galizian gu baino okerrago oraindik. Madrilen telefono mugikorrarekin ibiltzen direla poeta gazteak. Eta gazteak ez direla hain gazte. Atentzioa eman zigun halaber, bai niri eta bai bidaiakide izan nuen Juan Ramon Madariagari, poesiak Galizian duen arrakastak eta bertako idazle gazteek beren aurreko belaunaldiekin (edo hauek gazteekin, ez dakit nola esan) duten borroka bortitzak, eta belaunaldi berriak aurrekoekiko erabat independente direna aldarrikatu nahiak.

Hori alde batera utzita, pentsatzekoa da, neroni bezala, irakurzale gehienak Durangoko uholdeak sortarazitako *kalteak* konpontzen arituko direla oraindik (esker mila argitaletxeei urtarrilean su-etentxo hau deklaratzegatik), liburu guztiak irentsi ezinik, alegia. Eta uholdeek dakarten kaltea konpontzeko auzolana premiazkoa da literaturan ere, jakina. Liburu guztiak irakurtzeko auzoen laguntza eskatu behar izaten dut, nik behintzat. Lehenengo urtean aurpegi bitxiarekin so egiten dizute liburu piloa banatzeko asmoz tinbrea sakatzean, zerbait saltzera ote zoazeneko susmoak jota. Baina hurrengo urtetik aurrera primeran. Kafea hartzera gonbidatu ere igoyal.

Durangoko uholdeari dohairen bat onartu behar bazaio, opariak erostearen burukominak jende dexenteri arintzen dizkionekoa aipatuko luke sator honek. Joan diren eguberrietan, alaba guztiek Marcela Serranoren *Nosotras que nos queremos tanto* oparitu zietenez beren amei (idazle honena bai dela izenburua jartzeko bista azeriarena izatea), amek izan zuten *mendekatzeko* manera, eta ironia anitz ere izan zen zenbait etxetan alabak bueltan Joan Mari Irigoienen *Kalamidadeen liburua* jasozuelako (bana beraz liburuen borroka subliminal-dialektiko horretan, edo akaso bi bat, amaren alde beti ere).

Kalamidadetik kalamidadera joaz, hortxe dauka irakurleak Koldo Izagirre ren (zurrumurruek bere poema-liburu berria argitaratzear dagoela diote) *Gure zinemaren historia petrala* ere, atal laburretan eta anekdota anitz bilduz, Izagirrek bere duen ironia zorrotzaz idatzitako liburua. Bertan azaltzen da, adibidez, zinea mende hasieran euskal abertzaleek elementu latinizante eta deabrugisako nola jotzen zuten edota nola zinea mutuzenean ikusleak arduratzen ziren protagonisten arteko elkarriketak osatu eta areago, hauei aholkuak emateaz ere. Egungo telebista baino kreatiboagoa zela alegia, zine mutua. Liburu hau argitara eman duen Susa argitaletxea bestalde, istorio petral gehiagoren xerka dabil, eta litekeena da berandu baino lehen euskal politika, pilota, kantagintza etabarren istorio petralak ere plazaratzea molde beretsuan, gurean arlo orotan baitago kontatzeko petralkeria anitz. Euskal literaturaren historia petrala? Ausartuko denik izango ote da?

Edozein kasutan, euskal literaturaren historia horretan derigor aipatu beharrekoa litzateke Bernardo Atxaga, nazioartean bere bidea arrakastatsu urratzen darraiena, eta Ruperren kantuari esanari obedituz —geldirik ez egon— *Sara izeneko gizona* gazteentzako narrazioa kaleratu duena Pamiela argitaletxearen eskutik. *Gizona bere bakardadean* liburuarekin hasi eta trilogia ez baina *biologia* omen den horren zain gauden bitartean, Atxagak daukan idazteko modu berezi hori destilatzen duen liburu honekin badugu non gozatua. Sinfoniak idazten dituen bati nola uka korda laukote batentzat pieza samur bat idazteko eskubidea. □

LORE BERRIAK ETIOPIAN

Sara izeneko gizona idaztean, Berna rdo Atxagak aspaldian irratirako idatzitako gidoia hartu zuen oinarri, udan enkar-guz egunkari batean gazteleraz berridatzi zuelarik foiletai gisara Sara espioiaren istorioa, gero berriro ere euskaratuko zuena. Horrela, bide zirkularra egin du istorioak, baina ez soilik hiz-kuntzari dagokionean, komunikabide ezberdinen arteko harremanari ere erreparatuko nioke nik: irratia, egunkaria eta liburu-
rua.

Izan ere, bazterretatik Internetaren garaia izendatu dena liburuarentzat galbidea (Internet versus Ikatznet) izango ote den ohartarazten zaigun bitartean, oinarri kreatibo ezberdinen elkarbizitza eta nahasketa gero eta nabarmenagoa da, horren adibide izaki, Atxaga berberaren liburukonpakto elebiduna, Zumetaren ilustrazioak eta Atxagaren aspaldiko eta ez hain aspaldiko testuak dakartzana, *Garziarena*-n edota hango eta hemengo prentsan bildutakoak tartean direla (*Garziarena* aipatu dugunez, Asteasukoak, egunkari poloniarren itxurara egindako aldizkari-fanzine honen berpiztea iragarri zuen duela gutxi elkarriketa batean). Detaile ttikieneraino zaindutako edizio hau arrakasta handiz aurkeztu zen duela aste gutxi Madrilen, diskoan parte hartzen duten hainbat kantariren laguntzaz eta bostehun pertsonaz gainezka zela aretoa.

Liburudiskoa baino zehatzago diskoa den arren, aipa dezadan bidenabar —literaturaren muga-mugan dago eta— kantari karismatikoa izateaz gain poeta ere baden Andoni Tolosaren (*Morau*, izen komertzialez) diskoaren argitaratzea, azken asteotako kontua izan baita maketen bidez hain ezaguna genuen abeslariaren estreinakoa: harribitxi bat.

Gure idazlerik ezagunena den Atxagaz mintzatu bagara, bera bezala itzulpenaren marra zeharkatzera ohitzen ari den Mariasun Landak ere eman digu berri pozgarririk, Renon (Nevada, EEBB) aurkeztuak izan baitira bere bi liburu, Lynda White-k ingelesera itzulita. Kalitate eta kantitate gehikorrean euskarara itzuliak izaten ari direnen artean ostera, Igelak sail berria estreinatuz plazaratu duen Steinbecken *Arthur Erregearen*

Egintzak dugu aipagarri, Danshiel Hammet-en *Uzta gorria*-rekin batera, besteak beste.

Ukoreka eta *Badena dena da* liburuen ostean, Patxi Zabaletak osatu du trilogia *Arian ari* nobelarekin. Literatur ikuspuntuaz gain, bere oinarrian halako dokumentazio-lan eskerga duen trilogia honen bidea aparte ikertzekoa izaki, pentsatzekoa da, azken urteotan argitaratu denaren artean bere mundu propioa eraiki duen trilogia honek piztuko duela arretarik eta emango duela oraindik zeresan frango. Hirukoa osatu duen bestea, Amaia Ezpeldoi izan da, Itxaro Borda idazlearen *alter ego* detektibeskoa eta bere azken eleberrietako protagonista. Honez gero euskal literaturako ikertzailerik ospetsuena den honen balentriekin gozatzeko aukera ere bada beraz.

Liburuek mamiaz gain azal erakargarria izatea ere garrantzitsua izaki, oraingoan azalberriturik agertu zaiguna Elkar argitaletxeko sail nagusia izan da. Aurreko diseinuak asebetetzen ez nonbait, eta literatur liburuentzat askosaz ere elegante eta egokiagoa den formatuan plazaratuak izan dira, aurrez aipaturiko Joan Mari Irigoienen liburuaz landa, besteak beste: Aingeru Epaltzaren *Tigre ehizan* nobela (joan den urteko libururik interesgarrienetako jo izan dena komunikabideetan eginiko inkestaren baten arabera), eta halaber Patxi Iturregiren *Haize kontra* ipuin-bilduma, Xabier Mendiguren idazle-editoreak urteko errebelazioetako bat izendatu zuelarik itsasoko gora-beherak goitik behera ezagutzen dituen autore berri honen plazaratzea. □

GERRAKO KRONIKAK, EULI IKUSTEZINEN EHIZA

Ramon Saizarbitoriak ere Durangoko plaza aukeratu zuen bere liburua aurkezteko. Isiltasun luzearen ondoren, idazle estatusari gustua hartu diola dirudi, eta *Bihotz bi: gerrako kronikak* nobela plazaratu du: *Hamaika pauso* eleberriaren zailtasunak leporatu zizkieten haiek asebeteko dituen liburu biribila (*Hamaika pauso*, bidenabar, Espainiako Sari Nazionala irabaztear izan zela ezin ahaztu, bozketa *sui generis* samar

baten ondorioz Manuel Rivas galziarrak eskuratu bazuen ere azkenean). Saizarbitoria, bikotearen elkarbizitza kodifikatu eta distortsionatzen duten euli ikustezin eta isilen ehiztaria da liburu honetan ene irudiko: askotan ihes egin arren arazoan gako ezkutua diren detaile ttipi horiek azaleratu eta tramari sendo eutsiz, detaileekin hariaren inguruan espiralak osatuz biribiltzen du edozein erbesteko literaturak beretzat nahiko lukeen eleberri hau. Erein etxeak, azken honetaz gain, Migel Anjel Mintegiren *Esker mila*, *Marlow* eman du argitara, lantzean behin heltzen zaigun sorpresa horietako bat.

Anjel Lertxundi ere oparotasun betean ari da lanean: *Letrak kalekantoitik* izena du egin digun azken opariak. Tapa mardul eta aurkezpen eskisitoz datorkigu, mesanotzekoa ez bada lanerako mahaiari gertu edukitzeko den liburu hau, esamolde, maratila ezkutuko hitz bitxi etabarren inbentarioa. Bertan idoroko du irakurleak, beste misterio askoren artean, ahuntzaren gauerdiko eztula esamoldearen azalpena. Adi jarriagatik ere, sekula ahuntza bat arnas-estuaren trantze txarrean aurkitu ez duenak bere buruari behin eta berriz egindako galderaren erantzuna, horratx, liburu zoragarri honetan.

Liburuen enpatxuaren erdian onena poesiaren aldera jotzea dela diotenez, errepara diezaiozun bada arlo lirikoari. Eta poesian, nire oroimenak ematen didanerako motel samar hasi zen urtea nahikoa bipil bukatu genuela esan behar. Irakurri besterik ez, salduenen zerrendan maizter izan diren *Casletown* eta *Gauak lau ertz* ditu liburuez gain, *Spoon River Anthology* gogorazten digun Juanjo Olasagarre ren *Bizi puskak* poemario korala, edota Juan Ramon Madariagaren *Argia sortzen den izartegia*: argi harlauzak poema eginak, hegaztien hegaldiak sorturiko itzalak tatuaturik daramatzatenak.

Idazle gazterik ezarekin kezka puntua azaltzen zutenek lausaitua har dezakete, bestalde, *poetakume* gazteez gain, literatur-ikerketari lanak egiten dituen gazterik ere badela erakusten baitu (ikuspuntu berri eta pertsonalak agerian utziz gainera) Kirmen Uribe eta Jon Elordik idatzi eta Alberdaniak argitara emandako *Lizardi eta erotismoa* saio-liburuak. Aleluia. Katea ez da eten. □

NORK LAGUNTZEN DU NOR?

Egunkariak antolaturiko editoreen arteko mahainguru batek harrotu ditu hautsak Kultura Sailaren eta argitaratzaileen artean. Bazen garaia, pentsatzen jarritz gero. Edozein irakurlek ezaguna izango du noski, euskaraz argitaraturiko liburuetan arauzko *copyright* eta azalaren xehetasunak ematen diren orrialdean bertan *Edizio honek Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailaren laguntza jaso du* dioen labeltxoa ageri dela. Akaso pentsatuko du norbaitek urrearen prezioan ordaintzen dituela Jaurlaritzak liburuak edo plustxo bat ematen diela argitaletxei beren lan interes publikodunagatik. Ordea errealitatea da, laguntza hori Jaurlaritzak liburutegi eta erakunde publikoetan banatzeko helburuz eta %50eko deskontuz eginiko liburuen erostetara mugatzen dela. Galdera da, argitaletxeek desobedientzia bidea hartu eta labeltxo hori jarriko ez balute, zer egingo luke Kultura Sailak? Liburuak erosteari utzi, akaso?

Desobedientzia hitza aipatu dugunez, *Ostia!* noizbehinkariko 4. alean, Pako Aristik urtebeteko greba basatira egiten zuen dei, obraren argitarapena eta jabegoa bere esku gordetzen duten banketxeen sarietara aurkezteari uko eginez epe horretan. Izan ere, aspaldiko kontua baita, dirumokaua eman bai, baina lana bahitu edo baldintza kaxkarretan argitaratzen duten sariketen kontua. Ulertezina egiten zaio sator xume honi, adibidez, nola Irun Sariaren prestigioa duen sari baten kasuan, antolatzaile den Kutxak ez duen ohiko banaketa ziurtatuko lukeen argitaletxe *arrunt* batekin akordio ren bat egiten (Antonio Maria Labaien edo Igartza sariek egiten duten moduan, kasu), autoedizioaren —autokonplazentziaren— bidea aukeratu beharrean. Azken finean, babeslearen beraren mesedetan izanen litzateke hori: batetik, askosaz ere idazle gehiago aurkeztuko liratekeelako beren lanaren edizio zaindu baten espektatiba balego; eta bestetik, obraren zabalpena handiagoa izaki, are jende gehiago hurbilduko litzatekeelako irakurketara, kasu horretan, liburuari solapatxo bat jartzea aski izango litzatekeela obra saritua izan dela adierazi eta irakurleagoak babeslea gogoan izateko, bide batez, sariaren aipamenak erosleentzat amu gisara balioko lukeelarik, zirkulua osatuz.

Aipaturiko edizio saritu/zauritu horietako bi izan dira Joxe Austin Arrietaren *Graffiti*en *ganbara* poemarioa eta Joxean Agirreren *Elgeta* eleberri laburra. Azken honek eleberriaren izen bereko trikitilaria du protagonista eta *in crescendo* doan istorioa da, erabat gomendagarria, ti-ta batean irakurtzen den horietakoa.

Honaino gaurkoz satorrarenak. Ematen dizkiedan liburuak irakurtzen ez dituzteneko susmoa daukadanez, oraintxe noa bizilagunengana, kronika aldrebes honetan aipatu gabe utzi ditudan liburuak berreskuratzen. Izan ere, ahaztu egin zait esatea: liburuekiko ahalmen desjabetzailea mantentzen dut maileguan emanagatik ere.

Zer uste zenuten bada.□

IKUSKIZUNAK

IMANOL AGIRRE

MENDEBALDEKO BIZINAHIA

Mendebaldeko lurrek izan ohi duten ezezagun kutsu horren itzalean idatzi nahi nituzke hasierako lerrook. Aurreko hamarkadetan euskal ekialdean kokatu ziren lanbro arteko ikuskizun kutunak. Zuberoako Pastoralak, Maskaradak... urruneko lurren xarmak erakarri zuen Euskal Herria ezagutu nahi zuen oro. Benito Lertxundik Orhiko txoriaren kantua hedatzen zuen bitartean mendebaldea ahazturik, zokoraturik, bazterturik zegoen. Bizkaia maite koitadua.

Gaur, konplexu guztien gainetik, Bizkaia, euskal mendebaldea, ari da espazioa berreskuratzen. Gorbeiaiko txoria ere kantu-kantari omen da. Hiru Trukuk, orain bi urte, plazaratu zituen mendebaldeko baladek sekulako oihartzuna jaso zuten. Ruper Ordorikak behin baino gehiagotan aitortu duenez, ezus-